

Innhold

Forord	5
DEL I INNLEDENDE DEL	19
Kapittel 1	
Innledning	21
1.1 Tema og avgrensninger	21
1.2 Videre fremstilling	22
Kapittel 2	
Oversikt over grunnleggende reelle hensyn som gjør seg gjeldende ..	24
Kapittel 3	
Oversikt over relevante rettskilder	28
DEL II KONKURRANSEBEGRENSNINGER MENS ARBEIDSFORHOLDET BESTÅR	31
Kapittel 4	
Innledning	33
Kapittel 5	
Konkurransbegrensninger utledet av arbeidstakers lojalitetsplikt ...	34
5.1 Innledning	34
5.2 Lojalitetspliktens utstrekning i tid	36
5.2.1 Innledning	36
5.2.2 Lojalitetsplikt før det er inngått avtale om ansettelse ...	37
5.2.3 Lojalitetsplikt mellom avtaleinngåelse og tiltredelse ...	39
5.2.4 Begrensninger i lojalitetsplikten mens arbeidsforholdet består	39
5.2.5 Lojalitetsplikt etter arbeidsforholdets opphør?	42
5.3 Konkurransbegrensninger utledet av lojalitetsplikten	44
5.3.1 Innledning	44
5.3.2 Konkurrerende virksomhet	45
5.3.3 Overgang til konkurrerende virksomhet	49

5.3.4	Etablering av og verv og eierskap i konkurrerende virksomhet.	57
5.3.5	Plikt til å opplyse om overgang til eller etablering av konkurrerende virksomhet.	63
5.3.6	Rekruttering av kollegaer	68
5.3.7	Arbeidsgivers forhold – samtykke og syn på den konkurrerende virksomheten	73
5.3.8	Arbeidstakerens stilling.	75
5.3.9	Betydningen av forhold knyttet til arbeidstakerens nærstående.	76

Kapittel 6

Avtaler om konkurrerende virksomhet, andre bierverv og

bindingstid	80
6.1 Innledning.	80
6.2 Avtaler som begrenser arbeidstakers adgang til å ha bierverv.	81
6.3 Avtaler som utvider arbeidstakers adgang til å ha bierverv.	85
6.4 Avtaler om bindingstid.	86
6.4.1 Innledning	86
6.4.2 Når er avtaler om bindingstid gyldige?	88
6.4.3 Hvilke konsekvenser har brudd på en avtale om bindingstid?	93

Kapittel 7

Lovbestemte konkurransebegrensninger . . . . .

7.1 Innledning.	98
7.2 Særskilte lov- og forskriftsbestemmelser om bierverv.	99
7.2.1 Forbud mot bierverv.	99
7.2.1.1 Innledning	99
7.2.1.2 Polititjenestemenn.	99
7.2.1.3 Dommere.	99
7.2.1.4 Arbeidstakere innen finanssektoren.	100
7.2.1.5 Prester.	100
7.2.1.6 Vitenskapelig samling	100
7.2.2 Opplysningsplikt om bierverv	101
7.2.2.1 Helsepersonell	101
7.2.2.2 Forsvarspersonell.	102
7.3 Begrensninger i selskapslovgivningen.	103
7.3.1 Selskapsloven § 2-23	103
7.3.2 Aksjeloven § 6-17.	104
7.4 Lov om arbeidstakeroppfinnelser	105

Kapittel 8

Øvrige begrensninger i arbeidstakeres handlefrihet 106

8.1 Bierverv som ikke er konkurrerende virksomhet 106

8.2 Pålegg om å gi opplysninger om bierverv 109

8.3 Særlig om arbeidstakere ansatt i offentlig virksomhet 110

DEL III KONKURRANSEBEGRENSNINGER ETTER
ARBEIDSFORHOLDETS OPPHØR 113

Kapittel 9

Innledning 115

Kapittel 10

Generelt om avtalte konkurransebegrensninger 117

10.1 Inngåelse av konkurransebegrensende avtaler 117

10.2 Avtalerettslige ugyldighetsbestemmelser, tilbakekall re integra
og bristende forutsetninger 121

10.3 Tolkning av konkurransebegrensende avtaler 122

10.4 Avtalte konkurransebegrensninger og virksomhetsoverdragelse . 127

10.5 Bortfall av konkurransebegrensende avtaler som følge av
mislighold? 127

Kapittel 11

Konkurrenseklausuler 129

11.1 Innledning 129

11.2 Konkurrenseklausuler i arbeidsforhold 130

11.2.1 Innledning 130

11.2.2 Anvendelsesområde – hva regnes som en konkurranse-
klausul etter arbeidsmiljølovens § 14 A-1 første ledd? . . . 131

11.2.2.1 Oversikt 131

11.2.2.2 Avtale mellom arbeidsgiver og arbeidstaker . . . 131

11.2.2.3 Begrense arbeidstakers adgang 133

11.2.2.4 Tiltre stilling hos annen arbeidsgiver 133

11.2.2.5 Starte, drive eller delta i annen virksomhet . . . 134

11.2.2.6 Etter arbeidsforholdets opphør 134

11.2.3 Krav om skriftlighet 134

11.2.4 Kravet om at konkurranseklausulen må være nødvendig
for å ivareta arbeidsgiverens særlige behov for vern
mot konkurranse 135

11.2.4.1 Oversikt 135

11.2.4.2 Bedriftshemmeligheter og knowhow 136

11.2.4.3	Arbeidstakers stilling og lengden på arbeidsforholdet	139
11.2.4.4	Vurderingen av kravet til særlig behov for vern og virkningen av at kravet ikke er oppfylt	139
11.2.5	Tidsbegrensning på ett år	140
11.2.6	Krav om redegjørelse fra arbeidsgiver	141
11.2.6.1	Oversikt	141
11.2.6.2	Når skal redegjørelse gis?	141
11.2.6.3	Hva skal redegjørelsen inneholde?	143
11.2.6.4	Hva er konsekvensene av at redegjørelse gis?	145
11.2.6.5	Hva er konsekvensene av at redegjørelse ikke gis?	145
11.2.7	Arbeidsgivers adgang til å si opp en konkurranseklausul	146
11.2.8	Kompensasjon	147
11.2.8.1	Oversikt	147
11.2.8.2	Når har arbeidstakeren krav på kompensasjon?	148
11.2.8.3	Kompensasjonens størrelse og utbetaling	148
11.2.8.4	Fradrag i kompensasjonen for annen inntekt	151
11.2.8.5	Arbeidstakerens opplysningsplikt om annen inntekt	152
11.2.8.6	Kompensasjon ved avskjed	153
11.2.9	Betydningen av årsaken til at arbeidsforholdet opphører	153
11.2.9.1	Innledning	153
11.2.9.2	Oppsigelse og avskjed fra arbeidsgiver	154
11.2.9.3	Oppsigelse fra arbeidstaker	159
11.2.9.4	Særlig om handelsreisende	164
11.2.10	Unntak for virksomhetens øverste leder	165
11.2.11	Ikrafttreden og overgangsregler	167
11.2.11.1	Innledning	167
11.2.11.2	Avtaler inngått i 2016	168
11.2.11.3	Ikrafttreden 1. januar 2017 for avtaler inngått før 1. januar 2016	169
11.3	Avtaleloven § 38	171
11.3.1	Innledning	171
11.3.2	Anvendelsesområde	172
11.3.3	Avtaler som urimelig innskrenker adgangen til erverv	173
11.3.4	Avtaler som går lenger enn påkrevet for å verne mot konkurranse	177
11.4	Avtaleloven § 36	182
11.5	Konkurranseloven	182
11.6	EØS-retten	183
11.7	Agenturloven § 34	184

Kapittel 12

Kundeklausuler 186

12.1 Innledning 186

12.2 Kundeklausuler i arbeidsforhold 187

12.2.1 Innledning 187

12.2.2 Anvendelsesområdet for § 14 A-4. 188

12.2.2.1 Oversikt 188

12.2.2.2 Kundebegrepet i § 14 A-4 første ledd 188

12.2.2.3 Hvilke begrensninger regnes som kundeklausuler? 190

12.2.3 Krav om skriftlighet 193

12.2.4 Krav om tilknytning til kunden som vilkår for å kunne gjøre gjeldende en kundeklausul. 193

12.2.4.1 Kundebegrepet i § 14 A-4 andre ledd første punktum. 193

12.2.4.2 Kunder arbeidstakeren har hatt «kontakt med». 193

12.2.4.3 Kunder arbeidstakeren har hatt «ansvar for» . . . 194

12.2.4.4 Ettårsfristen fra redegjørelse. 195

12.2.5 Tidsbegrensning på ett år 196

12.2.6 Krav om redegjørelse fra arbeidsgiver. 196

12.2.7 Arbeidsgivers oppsigelse av kundeklausul. 197

12.2.8 Betydningen av årsaken til at arbeidsforholdet opphører. 198

12.2.9 Ikrafttredelse og overgangsregler. 198

12.3 Annen lovgivning av betydning for kundeklausuler 198

12.3.1 Avtaleloven § 38. 198

12.3.2 Avtaleloven § 36. 199

12.3.3 Arbeidsmarkedsloven § 27 205

12.3.4 Konkurranseloven 206

Kapittel 13

Rekrutteringsklausuler 207

13.1 Innledning 207

13.2 Rekrutteringsklausuler avtalt mellom en arbeidsgiver og en arbeidstaker. 207

13.2.1 Generelt 207

13.2.2 Begrensninger i adgangen til å avtale rekrutteringsklausuler med en arbeidstaker 210

13.3 Rekrutteringsklausuler avtalt mellom to virksomheter 211

13.3.1 Generelt 211

13.3.2 Forbudet mot rekrutteringsklausuler i arbeidsmiljøloven § 14 A-6. 211

13.3.2.1 Hovedregel. 211

13.3.2.2	Unntak ved forhandlinger om virksomhets- overdragelse	213
13.3.2.3	Unntak i forbindelse med gjennomføringen av en virksomhetsoverdragelse	214
13.3.3	Arbeidsmarkedsloven § 27	216
13.3.4	Avtaleloven § 36.	216

Kapittel 14

Avtalt taushetsplikt	218
14.1 Innledning	218
14.2 Avtalt taushetsplikt som grunnlag for krav om erstatning	221
14.3 Avtalt taushetsplikt som grunnlag for begjæring om midlertidig forføyning	222
14.4 Avtalt taushetsplikt og markedsføringsloven	223

Kapittel 15

Lovbestemte konkurransebegrensninger – særlig om markedsføringsloven og karantene-loven	224
15.1 Innledning	224
15.2 Markedsføringsloven	225
15.2.1 Markedsføringsloven § 25 – forbud mot opptreden i strid med god forretningsskikk næringsdrivende imellom	225
15.2.1.1 Generelt	225
15.2.1.2 Virkeområde	226
15.2.1.3 Eksempler på opptreden i strid med god forretningsskikk	227
15.2.2 Markedsføringsloven § 28 – forbud mot rettsstridig utnyttelse av bedriftshemmelighet	239
15.2.3 Markedsføringsloven § 29 – forbud mot rettsstridig utnyttelse av tekniske hjelpemidler	246
15.2.4 Markedsføringsloven § 30 – forbud mot urimelig etterligning	247
15.3 Karantene-loven	248
15.3.1 Innledning	248
15.3.2 Virkeområde og virkemidler	249
15.3.3 Politikeres overgang til stilling mv utenfor statsforvaltningen	251
15.3.4 Politikeres overgang til embete eller stilling i departementene	255
15.3.5 Embets- og tjenestemenns overgang til stilling mv utenfor statsforvaltningen	257
15.3.6 Saksbehandling	261

15.3.7	Reaksjoner ved overtredelse	261
15.4	Særlige bestemmelser for politikere og arbeidstakere i Oslo kommune og Bergen kommune.	263
DEL IV KONSEKVENSER AV BRUDD PÅ KONKURRANSE- BEGRENSNINGER I ARBEIDSFORHOLD		265
Kapittel 16		
Innledning		267
Kapittel 17		
Arbeidsrettslige konsekvenser		268
17.1	Innledning	268
17.2	Avskjed	270
17.2.1	Innledning	270
17.2.2	Rettspraksis der avskjed er blitt ansett rettmessig.	271
17.2.3	Rettspraksis der avskjed ikke er blitt ansett rettmessig.	273
17.2.4	Nærmere om avskjedsvurderingen	276
17.3	Oppsigelse	280
17.4	Suspensjon	283
17.5	Arbeidstakers rett til å fortsette i stilling ved oppsigelse og avskjed.	284
17.6	Arbeidstakers krav på erstatning ved urettmessig avskjed eller usaklig oppsigelse	287
17.6.1	Erstatning for økonomisk tap.	287
17.6.2	Erstatning for ikke-økonomisk skade ved urettmessig avskjed	289
17.6.3	Erstatning for ikke-økonomisk skade ved usaklig oppsigelse.	291
17.7	Utøvelse av styringsrett	292
17.8	Advarsel.	295
Kapittel 18		
Erstatning og andre økonomiske sanksjoner		297
18.1	Innledning	297
18.2	Ansvarsgrunnlag.	299
18.2.1	Krav mot nåværende arbeidstaker	299
18.2.2	Krav mot tidligere arbeidstaker som det er avtalt konkurransbegrensninger med	304
18.2.3	Krav mot tidligere arbeidstaker som det ikke er avtalt konkurransbegrensninger med	308
18.2.4	Krav mot tidligere arbeidstakers nye arbeidsgiver	309
18.2.4.1	Innledning	309

18.2.4.2	Arbeidsgiveransvar	309
18.2.4.3	Organansvar	313
18.2.4.4	Krav om erstatning basert på markedsføringsloven § 48 b.	314
18.2.5	Krav mot andre juridiske personer enn ny arbeidsgiver.	315
18.3	Årsakssammenheng	319
18.4	Tap.	325
18.4.1	Innledning	325
18.4.2	Tapte inntekter	325
18.4.3	Advokatkostnader	333
18.4.4	Øvrige kostnader.	337
18.4.5	Skadelidtes eget arbeid	342
18.4.6	Rentetap og forsinkelsesrente.	344
18.5	Skadelidtes medvirkning	345
18.6	Lemping av ansvar	346
18.7	Avtaler om erstatningsansvar, konvensjonalbot og andre økonomiske krav	349
18.7.1	Generelt	349
18.7.2	Tilsidesettelse og endring av avtaler om erstatningsansvar, konvensjonalbot og andre økonomiske krav.	352
18.7.3	Sluttavtaler.	357
18.8	Berikelseskrav	358
18.8.1	Innledning	358
18.8.2	Er det grunnlag for krav om berikelse ved brudd på konkurransbegrensninger i arbeidsforhold?	359
18.8.3	Hvilke vilkår må være oppfylt for å kunne kreve berikelsen?	366
18.8.3.1	Oversikt	366
18.8.3.2	Rettsbrudd	368
18.8.3.3	Skyldkrav	369
18.8.3.4	Berikelse	370
18.8.3.5	Årsakssammenheng.	373
18.8.3.6	Ytterligere vilkår for å kunne kreve berikelsen på ulovfestet grunnlag?	375
18.8.4	Hvordan beregne berikelseskravet?	375
18.8.4.1	Vinningskrav etter markedsføringsloven § 48 b første ledd bokstav c	375
18.8.4.2	Berikelseskrav på ulovfestet grunnlag	377
18.8.4.3	Samordning mellom berikelseskrav og erstatningskrav.	379
18.9	Andre krav basert på urettmessig konkurrerende virksomhet	380
18.10	Krav om erstatning mot tidligere arbeidsgiver.	383

Kapittel 19

Midlertidig forføyning	385
19.1 Innledning.....	385
19.2 Hovedkrav.....	386
19.2.1 Utgangspunkt – hovedkravets grunnlag.....	386
19.2.2 Hovedkravet må være sannsynliggjort.....	388
19.2.3 Krav om rettslig interesse.....	390
19.2.4 Rettskraftvirkning.....	392
19.2.5 Hovedkrav mot tidligere arbeidsgiver.....	392
19.3 Sikringsgrunn.....	395
19.3.1 Utgangspunkt.....	395
19.3.2 Tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav a – saksøktes adferd gjør det nødvendig med en midlertidig sikring... ..	396
19.3.3 Tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b – nødvendig for å avverge vesentlig skade eller ulempe.	398
19.3.3.1 Innledning.....	398
19.3.3.2 Kravet til vesentlig skade eller ulempe.....	398
19.3.3.3 Skade eller ulempe må avverges gjennom forføyningen.....	402
19.3.3.4 Midlertidig forføyning må være nødvendig... ..	404
19.4 Krav om forholdsmessighet mellom saksøkerens interesse og den skade eller ulempe saksøkte påføres.....	407
19.5 Midlertidig forføyning mot ny arbeidsgiver.....	410
19.5.1 Innledning.....	410
19.5.2 Hovedkrav.....	411
19.5.3 Sikringsgrunn.....	415
19.5.4 Krav om forholdsmessighet mellom saksøkerens interesse og den skade eller ulempe saksøkte påføres... ..	415
19.6 Oversikt over saksbehandlingen i saker om midlertidig forføyning.....	417
19.6.1 Begjæringen om midlertidig forføyning.....	417
19.6.2 Tingrettens behandling av begjæringer om midlertidig forføyning.....	420
19.6.2.1 Foreløpig prøving.....	420
19.6.2.2 Hovedregel – muntlig forhandling.....	421
19.6.2.3 Unntak 1 – midlertidig forføyning uten muntlig forhandling når det er fare ved opphold.....	423
19.6.2.4 Unntak 2 – begjæringer det ikke er adgang til å ta til følge kan forkastes uten muntlig forhandling.....	427
19.6.3 Slutningen når det ikke besluttes midlertidig forføyning.....	429
19.6.4 Hva kan en midlertidig forføyning kan gå ut på?.....	429
19.6.5 Krav om sikkerhetsstillelse fra saksøker.....	435

19.6.6	Saksøktes adgang til å avverge midlertidig forføyning ved å stille sikkerhet	439
19.6.7	Frist for å anlegge søksmål	441
19.6.8	Ikrafttredelse og gjennomføring av midlertidig forføyning	444
19.6.9	Samtidig pådømmelse av hovedkravet.	448
19.6.10	Samlet behandling av hovedkrav og midlertidig forføyning etter de saksbehandlingsregler som gjelder for hovedkravet	451
19.6.11	Opphevelse av midlertidig forføyning	453
19.6.12	Bortfall av midlertidig forføyning.	457
19.6.13	Lagmannsrettens behandling av saker om midlertidig forføyning	459
19.6.14	Høyesteretts behandling av saker om midlertidig forføyning	464
19.7	Særlig om sakskostnader i saker om midlertidig forføyning	465
19.8	Erstatningsansvar for saksøker	468
19.8.1	Innledning	468
19.8.2	Erstatning fordi saksøker ikke hadde noe krav	468
19.8.3	Erstatning fordi det er gitt uriktige eller villedende opplysninger om sikringsgrunnen	470
19.8.4	Utmåling av erstatning	471
19.8.5	Behandling av krav om erstatning etter tvisteloven § 32-11	473

Kapittel 20

Søksmål om annet enn krav om erstatning eller andre pengekrav.	476
---	------------

Kapittel 21

Straff.	479
21.1 Innledning.	479
21.2 Markedsføringsloven	479
21.3 Straffeloven	481
21.3.1 Innledning	481
21.3.2 Uberettiget bruk, formidling av eller tilgang til forretningshemmelighet eller tekniske hjelpemidler – straffeloven (2005) § 207 og § 208	481
21.3.3 Økonomisk utroskap – straffeloven (2005) § 390	485
21.3.4 Underslag – straffeloven (2005) § 324.	488
21.3.5 Opptreden i strid med en midlertidig forføyning eller annet forbud fastsatt av en domstol – straffeloven (2005) § 170	489

DEL V ENKELTE PROSESSUELLE SPØRSMÅL SAMT JURISDIKSJON
OG LOVVALG I TVISTER MED TILKNYTNING TIL FLERE LAND .. 491

Kapittel 22

Beviskrav, bevisbyrde og tilgang til bevis i saker om konkurrerende

virksomhet	493
22.1 Beviskrav og bevisbyrde	493
22.1.1 Utgangspunkter	493
22.1.2 Strengere beviskrav enn sannsynlighetsovervekt	494
22.1.3 Omvendt bevisbyrde i visse erstatningssaker?	498
22.1.4 Konkret bevisvurdering	500
22.2 Tilgang til bevis	502
22.2.1 Problemstillingen	502
22.2.2 Tvistelovens generelle regler om bevistilgang	503
22.2.3 Unntak for drifts- eller forretningshemmeligheter	505
22.2.4 Andre unntak fra bevistilgangsplikten	506
22.2.5 Særregler for innsyn i arbeidstakeres e-post	506
22.3 Bevissikring utenfor rettssak	512
22.3.1 Bakgrunnen for reglene	512
22.3.2 Hva bevissikring kan gå ut på	513
22.3.3 Vilkårene for bevissikring utenfor rettssak	513
22.3.4 Begjæringen om bevissikring	515
22.3.5 Rettens behandling og avgjørelse	515
22.3.6 Sikringsfasen	517
22.3.7 Sorteringsfasen	517
22.3.8 Utleveringsfasen	518
22.3.9 Erstatning for ubegrunnet krav om bevissikring	519
22.3.10 Sakskostnader ved bevissikring	519

Kapittel 23

Tvister med tilknytning til flere land – spørsmål om jurisdiksjon

og lovvalg	520
23.1 Innledning	520
23.2 Spørsmålet om jurisdiksjon	521
23.2.1 Innledning	521
23.2.2 Saker om individuelle arbeidsavtaler	522
23.2.2.1 Innledning	522
23.2.2.2 Søksmål anlagt av arbeidsgiveren	523
23.2.2.3 Søksmål anlagt av arbeidstakeren	525
23.2.3 Andre saker enn saker om individuelle arbeidsavtaler ...	528
23.2.4 Forening av krav	530
23.3 Spørsmålet om lovvalg	530

23.3.1	Innledning	530
23.3.2	Saker om individuelle arbeidsavtaler	531
23.3.2.1	Innledning	531
23.3.2.2	Partene har ikke inngått lovvalgsavtale	532
23.3.2.3	Partene har inngått lovvalgsavtale	534
23.3.3	Andre saker enn saker om individuelle arbeidsforhold. . .	535
	Litteratur	538
	Rettspraksis	541
	Høyesterettsavgjørelser	541
	Underrettsavgjørelser	545
	Arbeidsretten	551
	Norsk arbeidsrettslig domssamling	551
	Oslo byfogdembete	552
	Arbetsdomstolen	552
	Højesteret	552
	EU-domstolen	552
	Stikkord	553